

Sığınmacıların Yükseköğretim Hizmetlerine Erişimi: Mardin Artuklu Üniversitesi Örneği

Access of Asylum Seekers to Higher Education Services: The Case of Mardin Artuklu University

Mehmet Sadık Aydın¹

Öz

Yaşadıkları coğrafyadan ayrılarak farklı yerlere göç etmek zorunda kalan mülteciler göç ettikleri coğrafyalarda çeşitli problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Yaşadıkları coğrafyada eğitimlerini sürdürürken göç nedeniyle eğitimlerini yarıda bırakarak yükseköğretim hizmetinden sağlayacakları muhtemel faydadan mahrum kalabilmektedirler. Bu durum hem kendileri açısından hem de gittikleri ülke açısından çeşitli problemlerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Suriye iç savaşından kaçarak Türkiye'ye sığınan sığınmacılar bu problemleri yaşamaktadırlar. Yükseköğretim hizmetlerinin etkin bir şekilde sürdürülmesi amacıyla YÖK nezdinde çeşitli politikaların uygulandığı görülmektedir. Mardin Artuklu Üniversitesi bünyesinde yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim alabileceği programlar açılarak sığınmacıların yükseköğretime katılımının artırılması hedeflenmektedir. Yabancı uyruklu öğrencilerin yükseköğretime katılımının artması ile sığınmacıların entegrasyonunu sağlarken toplum da yaratılan sosyal faydadan mahrum kalmamış olacaktır. Bu çalışmada Mardin Artuklu Üniversitesi bünyesinde açılan ve sadece yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim alabildiği programlara ilişkin veriler analiz edilmiştir. Programların uzun yıllar süren bir geçmişinin olmaması nedeniyle çıktılar ile girdiler arasında bir analiz yapılması güçtür. Özellikle yükseköğretim hizmetine katılan öğrencilerin oluşturacağı sosyal faydayı ortaya koymak eldeki verilerle mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla mezun sayısının düşük olması ve mezunlarının da sosyal hayata henüz karışmamış olmasından dolayı girdiler ile çıktılar arasında bir bağlantı kurulamamıştır. Bu durum çalışmanın kısıtını oluşturmaktadır. İlerde girdiler ile çıktılar arasında ilişki kurabilecek çalışmaların yapılması ile veriler daha doğru bir şekilde analiz edilebilecektir. Çalışmada bu programın beklenen çıktılarının yükseköğretimin sosyal faydaları ile uyumlu olduğu ve bu programların farklı üniversitelerde yaygınlaşması ile fayda düzeyinin daha da artabileceği bulgularına ulaşılmıştır. Çalışma ile literatüre katkı sunulması ve yükseköğretimin sosyal faydalarını ortaya koyarak bu sosyal faydalara mültecileri de dahil edecek politika önerileri geliştirerek politika yapıcılara yol göstermesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, Sığınmacı, Yükseköğretim, Kamu Hizmeti

Abstract

Asylum seekers, who have to leave the geography they live in and migrate to different places, face various problems in the geographies they migrate to. While continuing their education in the geography they live in, they may be deprived of the possible benefits of higher education by leaving their education unfinished due to migration. This situation leads to the emergence of various problems both for themselves and for the country they go to. Asylum seekers who took asylum seekers in Turkey after the Syrian civil war are experiencing these problems. It is seen that various policies are implemented by YOK in order to maintain higher education services effectively. It is aimed to increase the participation of asylum seekers in higher education by opening programs where foreign students can receive education within the body of Mardin Artuklu University. With the increase in the participation of foreign students in higher education, the integration of asylum seekers will be ensured, and the society will not be deprived of the social benefit created. In this study, the data on the programs opened within Mardin Artuklu University where only foreign students can receive education were analyzed. Since the programs do not have a long history, it is difficult to make an analysis between outputs and inputs. It seems possible with the available data to reveal the social benefit that will be created by the students who participate in higher education services. Therefore, a connection between inputs and outputs could not be established due to the low number of graduates and the fact that graduates have not yet been involved in social life. This situation constitutes the limitation of the study. In the future, the data will be analyzed more accurately by conducting studies that can establish a relationship between inputs and outputs. In the study, it has been found that the expected outputs of this program are compatible with the social benefits of higher education and that the level of benefit may increase further with the spread of these programs in different universities. The aim of the study is to contribute to the literature and to guide policy makers by presenting the social benefits of higher education and developing policy proposals that will include refugees in these social benefits.

Keywords: Migration, Refugee, Asylum Seeker, Higher Education, Public Services

Araştırma Makalesi [Research Paper]

JEL Codes: F22, O15, H41, I23, I25

Submitted: 08 / 01 / 2020

Accepted: 29 / 08 / 2021

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, sadik.aydin@artuklu.edu.tr, Orcid No: <https://orcid.org/0000-0001-7587-5109>

Giriş

Küreselleşen dünyada en önemli kurumlardan biri yükseköğretimdir. Yükseköğretim hizmetlerinin kamusal açıdan birçok farklı özelliği vardır. Yükseköğretim hizmetlerinde devletin müdahalelerinin temel çıkış noktası sosyal faydadır. Yükseköğretim hizmetlerinden yararlanmış bir birey bu hizmetten sadece kendisi fayda sağlamakla kalmaz, toplumun da bundan fayda sağlamasına katkı sunar. Ya da yükseköğretim hizmeti almış bir birey nasıl ki sosyal faydanın artmasına katkı sunuyorsa, yükseköğretim hizmeti almamış bir birey de toplumsal zararların oluşmasına neden olur. Bu açıdan ülkeler sosyal faydalarını ençoklaştırmak için yükseköğretime teşvik edici politikalar uygulamaktadırlar.

Küreselleşen dünyanın en önemli problemlerinden biri düzensiz göçtür. Yirmi birinci yüzyılda bireyler farklı talepleri daha rahat ifade ederken, taleplerin gerçekleşmemesi nedeniyle toplumsal olaylar baş gösterebilmektedir. Günümüzde kabul edilen en büyük göç dalgasını Suriye iç savaşından kaçıp dünyanın farklı yerlerine sığınma başvurusunda bulunan göçmenler oluşturmuştur. Bu göçmenler dünyanın farklı bölgelerine göç ederek yaşamlarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Göçmenler kendi ülkelerinde farklı statülere, eğitim durumlarına, gelir düzeyine, yaşam koşullarına vb. sahipken gittikleri ülkede aynı koşullara sahip olamama durumunda kalmaktadırlar. Ayrıca kendi ülkelerinde eğitimlerini sürdürürken iç savaştan zarar görmemek için bu eğitimlerini yarıda bırakarak farklı ülkelere göç etmektedirler. Bu durum gittikleri ülkelerde çeşitli sosyo-ekonomik problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

On yıldır süregelen ve ne kadar süreceği de belli olmayan iç savaşın Türkiye üzerinde ciddi sosyo-ekonomik etkileri olmuştur. Göçmenler gittikleri ülkeye çeşitli nedenlerle uyum sağlayamadıklarından hem kendileri açısından hem de ülke açısından problemler alanların ortaya çıkmasına neden olmuşlardır. Durumun geçici olmaması ve birçok göçmenin toplum hayatına entegre olma çabası politika yapımcıların kalıcı çözüm bulmalarına neden olmuştur. Bu kapsamda yükseköğretim alanında çeşitli projeler hayata geçirilmiştir. Mardin Artuklu Üniversitesi bünyesinde göçmenlerin eğitim faaliyetlerine katkı sunulması amacıyla, Arapça lisans ve lisansüstü bölümler, programlar açılmıştır. Bu bölüm ve programlarda hem entegrasyonun sağlanmasına katkı sunabilecek şekilde Türkçe (Seçmeli Türkçe dersleri vasıtasıyla) öğretilmekte hem de göçmenlerin niteliklerini artırarak toplumda katma değer yaratmaları hedeflenmektedir. Önceleri sadece lisans düzeyinde verilen eğitimler sonraları lisansüstü düzeyinde verilmeye başlanmıştır. Programlarda sadece Arapça eğitimden istifade edilerek nitelikli göçmenlerden de toplumsal fayda sağlanmaktadır. Bu çalışmada da Mardin Artuklu Üniversitesi örneğinden yararlanarak göçmenlerin yükseköğretim hizmetlerine erişimi incelenecektir.

1. Göç Kavramı ve Türkiye’de Sığınmacılar

Genel anlamıyla bakıldığında göçü en iyi şekilde açıklayan betimleme; çeşitli nedenlerle mekan değiştirme hareketi olarak ifade edilebilir. Göç sosyal bilimler alanında neredeyse tüm bilim dallarının ilgi alanına giren bir olgudur. Her bilim dalı kendi perspektifinden göç olgusuna yaklaşarak göçü tanımlamaya çalışmaktadır. Sosyoloji açısından bakıldığında toplumsal bir hareket olarak görülürken, iktisat bilimi açısından ise ekonomik etkilerinin açıklanması şeklinde konuya yaklaşılmaktadır.

Küreselleşme ile birlikte insanlar daha mobilite bir yaşam sürdürmekte, bu durum toplumsal değişimler ve dönüşümlerin de etkisi ile birlikte göç olgusunu günümüzün en önemli sorunlarından biri haline getirmektedir (Tümtaş ve Ergun, 2016:1347). Göç kavramı; yaşanan topraktan, alışılan sosyal yapıdan, sahip olunan ekonomik imkanlardan yani toplumsal yaşamın birçok unsurundan uzaklaşarak ya da uzaklaştırılarak yeni yaşam alanlarına doğru sürüklenme şeklinde tanımlanabilmektedir (Akıncı vd., 2015:61). TDK sözlüğüne bakıldığında ise göç şu şekilde tanımlanmıştır; “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” (sozluk.gov.tr).

Literatürde göç konusunun ile ilgili farklı sınıflandırmalar yapılmaktadır. Amaçlarına göre, süresine göre, mekana göre sınıflandırmalar bunlardan bir kısmını oluşturmaktadır. Ekonomik, sosyal, siyasi, kültürel nedenlerle göç edilebileceği gibi; kısa, orta, uzun ya da süresiz göç de edilebilir ya da yurtiçinde bir yerden bir yere göç edilebileceği gibi yurtdışından yurtdışına da göç edilebilir.

Göçmenlerin hukuki statüsü ile ilgili ülkeden ülkeye farklılıklar bulunmaktadır. Çeşitli nedenlerle göçmenlerin hukuki statüsü farklı şekillerde ifade edilebilmektedir. Bazı ülkelerde zorunlu sığınmacı olarak kabul edilen göçmenler bazı ülkelerde ise mülteci olarak kabul edilmektedirler. Burada, mülteci, göçmen ve sığınmacı tanımının bilinmesinde yarar vardır. Bu yüzden çalışmada kimi yerlerde göçmen, kimi yerlerde mülteci kimi yerlerde de sığınmacı kavramı kullanılmıştır. Ancak çalışma Türkiye’de yerleşik Suriyeliler özelinde hazırlandığından sığınmacı kavramı ağırlıklı olarak tercih edilmiştir. Mülteci kavramı AB üye ülkelerinden yoğun göçlerin yoğun yaşandığı dönemde 1951 Cenevre Sözleşmesi ile tanımlanmıştır. Buna göre; mülteci; “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak

istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır” (www.multeci.org.tr). Sözleşmenin giriş bölümünde Avrupa’da meydana gelen olaylar ifadesi mülteci statüsünün kapsamını daraltmaktadır. Bu sınırlama birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuş. Birçok mültecinin bu sözleşme nedeniyle mültecilik haklarından yararlanamama sonucu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1967’de, “yeni bir protokol uygulayarak “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda” ve “söz konusu olaylar sonucunda” ifadeleri çıkarılmış ve sözleşme’nin zaman bakımından getirdiği kısıtlama ortadan kaldırılmıştır. Ancak coğrafi sınırlama, Türkiye’nin de içerisinde bulunduğu bazı ülkeler tarafından hala saklı tutulmaktadır (Kaya ve Eren, 2015; 13). Suriye iç savaşından kaçarak Türkiye’ye sığınma başvurusunda bulunanlara yönelik açık kapı politikası uygulanacağı ilan edilmiş ve sonrasında bunlara “geçici koruma” statüsü tanınmıştır (Kirişçi, 2014; 11). Bu bakımdan kavram karışıklığı oluşmaması açısından belli kavramları tanımlamakta yarar vardır.

Uluslararası Göç Örgütü tarafından hazırlanan Göç Terimleri sözlüğüne göre ,geçici koruma statüsü; “*çatışma veya yaygın şiddet ortamlarından kitlesel olarak kaçıp gelen kişilere öncesinde bireysel statü belirleme işlemine tabi tutulmaksızın Devlet tarafından geçici koruma sağlama konusunda geliştirilen düzenleme*”dir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013:33). Aynı sözlükte vatansız kişi kavramı ise şu şekilde tanımlanmıştır; “*herhangi bir devletin kanunlarının işleyişi çerçevesinde vatandaş olarak sayılmayan kişi olarak ifade edilmektedir. Buna göre, vatansız kişiler vatandaşlığın getirdiği haklardan; Devletin sağladığı diplomatik korumadan, ikamet edilen Devlette doğal olarak kalma hakkından ve seyahat etmesi halinde ülkeye dönüş hakkından mahrum olan kişilerdir*” (Uluslararası Göç Örgütü, 2013:95). Sığınmacı ise; “*zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler temelinde ülkede kalma izni verilmemişse, bu kişiler ülkede düzensiz veya kanuna aykırı bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler*” (Uluslararası Göç Örgütü, 2013:74). Hukuki statüler bu şekilde tanımlanmakla birlikte Suriye’deki iç savaştan kaçarak Türkiye’ye sığınma başvurusunda bulunanlar ile ilgili “sığınmacı” kavramı etrafında bir literatür şekillendiği görülmektedir (Kaya ve Eren, 2015: 10). Bu çalışmada da sığınmacı kavramının kullanılması literatürle uyumlu bir çalışma ortaya konulması açısından tercih edilmiştir.

Geçici koruma ile esasında mülteci tanımında yer alan sıkıntılıların çözümüne yönelik ara formül geliştirilmeye çalışılmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin verilerine göre; dünya genelinde 76,5 milyonun üzerinde insan evlerinden zorunlu olarak ayrılmak durumunda kalmışlardır. Bunların 26 milyonundan fazlası ise 18 yaşın altındaki kişilerdir. Ayrıca vatandaşlıktan mahrum bırakılan ve eğitim, sağlık hizmetleri, istihdam ve hareket özgürlüğü gibi temel haklara erişemeyen milyonlarca vatansız insan da bulunmaktadır (www.unchr.org). Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacı sayısı 21 Ekim 2020 itibarıyla 3.627.514 kişidir (www.multeciler.org.tr).

Göçmenlerin gittikleri yerlerde karşılaştıkları çeşitli problemler bulunmaktadır. Özellikle dil yetersizliğinden dolayı entegrasyonun sağlanamaması problemlere kaynak teşkil etmektedir. Bir diğer önemli problem ise kamu hizmetlerine yeterli düzeyde erişememeleridir. Suriye iç savaşından kaçarak Türkiye’ye göç eden sığınmacıların kamu hizmetleri konusunda yaşadıkları problemlerle ilgili önemli bir literatür oluşmuş durumdadır. Sığınmacıların toplumsal uyum sorunu ve sosyal hizmetlere erişimi ile ilgili yapılan bir çalışmada, sığınmacılar sağlıklı barınma olanaklarına erişemediği, düşük ücretli çalıştırıldıkları ve ücretlerini alamadıkları, toplumsal dışlanma ve damgalanma gibi sorunlarla karşılaştıkları sonucuna ulaşılmıştır (Coşkun ve Yılmaz, 2018; 269). Suriyeli sığınmacılara sağlanan kamu hizmetlerine ilişkin bir başka çalışmada, mültecilerin karşılaştıkları en önemli problemler sırasıyla; barınma sorunları, sağlık sorunları, iş bulma çalışma ve ücret sorunları, toplumsal sorunlar ve eğitim sorunları sayılış ve bunların çözümüne yönelik uygulanması gereken politikalar hakkında bilgi verilmiştir (Ağır, 2018; 111). Çalışmaların bir kısmında önemle üzerinde durulan konu, sığınmacıların dil konusunda yaşadığı problemler yükseköğretim hizmetinden sağladıkları faydayı azaltmaktadır ve kamu hizmetlerine erişim konusunda sorun ortaya çıkarmaktadır (Aygün vd. 2016; 6, Çopur ve Demirel, 2017; 23). Bir başka çalışmada ise, Suriyeli sığınmacıların güvenlik kaygıları taşıdıkları, bu durumun da onları suça teşvik ettiği vurgulanmıştır. Bunun önüne geçilebilmesi için ise, devletin güvenlik kaygılarını minimize etmeye yönelik kamu hizmetleri sunması gerektiği vurgulanmıştır (Kızmaz, 2018; 392). Bu konuda yapılmış sayısız ampirik çalışma bulunmasına rağmen çalışmanın asıl konusu mültecilerin yükseköğretim hizmetlerine erişimi olduğundan o konuda yapılan çalışmaların gözden geçirilmesi çalışmaya daha fazla katkı sağlayacaktır. Suriyeli sığınmacıların eğitim sorunu konusunda yapılmış farklı çalışmalarda, YÖK nezdinde akademik ve dil yeterliliklerinin karşılanması şartıyla Türkiye’deki üniversitelere başvurabildikleri, öğrenim harçlarından muaf tutuldukları ve şartları sağlamaları durumunda burs alabildikleri görülmektedir (Duruel, 2016; 1410). Türkiye’de yaşayan göçmenlerin üniversite eğitiminden memnuniyetini ortaya koymak amacıyla yapılmış bir diğer çalışmada ise; göçmenlerin eğitimi konusunda yükseköğretim kurumlarına önemli roller düştüğünden daha aktif davranmalarının beklendiği; YÖK koordinatörlüğünde işbirliği içerisinde sürdürülebilir bir eğitim mekanizmasının oluşturulması ile eğitimden memnuniyetin artacağı sonucuna ulaşılmıştır (Altunbaş, 2020; 73). Suriyeli sığınmacıların eğitim sorunları ile ilgili yapılan bir çalışmada ise; kamuoyunun Suriyeliler konusundaki olumsuz algısının eğitim

politikalarında problemleri ortaya çıkardığı, bu problemlerin giderilmesi konusunda da kamuoyunun yeterince tatmin edici açıklamalarla karşılaşmadığından sürdürülebilir eğitim politikalarının oluşturulmadığı sonucu ortaya çıkmıştır (Seydi, 2014: 297). Aynı konuda yapılmış benzer bir çalışmada ise, Suriyelilerin yükseköğretim hizmetlerinden nasıl istifade edildiği anlatılmıştır. Suriyeli mültecilerin yükseköğretim sorunları ile ilgili yapılmış bir diğer çalışmada, öğrencilerin gözünden sorunlar anlatılmıştır. Buna göre, yükseköğretimin en önemli problemleri arasında öğrencilerin kendilerini rahat bir şekilde ifade edememeleri, dil problemlerinden dolayı eğitimin niteliği konusunda kaygı yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Taşar, 2019; 160). Konu ile ilgili yapılan bir başka çalışma ise Suriyeli mültecilere yönelik yükseköğretim faaliyetlerinin toplumsal uyuma sağladığı katkı ve sosyal faydalarının önemine vurgu yapmıştır (Yaralı Akkaya vd., 2018; 443). Yükseköğretim hizmetlerinin sunmuş olduğu bu fayda yapılan bir alan araştırmasında ispat edilmiştir. Mardin ilinde yapılan bir çalışmada yükseköğretim hizmeti almış Suriyeli öğrencilerin toplumsal uyum düzeyi daha yüksek çıkmıştır (Şimdi, 2019; 97).

Bu bilgiler ışığında, dünya genelinde göçmenlerin ve Türkiye özelinde ise geçici koruma statüsün altında bulunanların göç ettikleri ülkelerde çeşitli problemlerle karşılaştıkları görülmektedir. Bu problemlerin temel çıkış noktası özellikle dil bilmemeden kaynaklı iletişim kopukluğudur. Bu problemlerin giderilmesinde kamuya önemli sorumluluk düşmektedir.

2. Yükseköğretim Hizmeti ve Sosyal Faydaları

Ülkeler arası rekabetin en önemli unsuru dünya savaşlarının yaşandığı dönemlerde savunma güçleri iken, özellikle 1950'li yıllarda Güney Kore'nin beşeri sermaye yatırımlarını artırarak ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmesi ülkeleri yükseköğretim alanına daha fazla önem vermeye zorlamıştır. Eğitim uzun soluklu bir öğrenme sürecidir. Okul öncesinden başlayarak lisansüstü eğitime kadar devam eden bu süreçte bireyler hem bireysel fayda elde ederler hem de toplumsal fayda ortaya çıkarırlar. Toplumsal fayda düzeyi çeşitli eğitim kademelerinde farklılık gösterebilmektedir. Kamusal açıdan yükseköğretim hizmetini hangi kategoride değerlendirmek gerektiği ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. Akalın, yükseköğretimin 3 mal bileşeninden meydana geldiğini savunmuştur (Akalın, 1986; 97);

- "Salt sosyal mal": Araştırma-geliştirme, ulusal teknik ve kültürün üretilmesi, transferi, depolanması ve aydın-demokrat yurttaşların yetiştirilmesi.
- "Kişisel mal": Vergiden sonra yüksek öğretim mezunlarının, lise mezunlarıyla olan ücret farkının yarattığı beşeri sermaye,
- "Erdemli mal": Sanat kültür, spor, tedavi (sağlık) olanakları.

Yükseköğretimin bireylere sağladığı özel fayda ile topluma sağladığı sosyal fayda aşağıdaki tabloda en kapsamlı şekilde ele alınmıştır.

Tablo 1. Yükseköğretim Hizmetlerinin Bireysel ve Sosyal Faydaları

Toplumsal Ekonomik Faydalar	Toplumsal Sosyal Faydalar	Kişisel Ekonomik Faydalar	Kişisel Sosyal Faydalar
Vergi Gelirlerindeki Artış	Suç Oranlarındaki Azalma	Yüksek Kazanç Düzeyi	Daha Sağlıklı ve Uzun Yaşam
Üretkenlikte Artış	Bağış ve Topluma Hizmetteki Artış	İş Bulmada Kolaylık	Çocuklar İçin Daha İyi Yaşam Koşulları
Tüketimdeki Artış	Vatandaşlık Bilincinin Gelişmesi	Yatırımda Artış	Müşteri Olarak Daha İyi Karar Verebilme
İşgücü Esnekliğinin Artışı	Sosyal Kenetlenme	Daha İyi Çalışma Koşulları	Kişisel Statünün Yükselmesi
Devletten Beklenen Mali Desteğin Azalması	Teknolojiye Uyum Sağlama ve Kullanım Becerisinin Gelişimi	Kişisel/Mesleki Hareketlilik	Daha Fazla Hobi ve Boş Zaman Aktiviteleri

Kaynak: YÖK, 2009; 42.

Tabloda görüldüğü üzere, yükseköğretim hizmetleri hem bireysel fayda hem de sosyal fayda sağlamaktadır. Yükseköğretim hizmetlerinin toplumsal ekonomik faydaları; vergi gelirlerinde artış, üretkenlikte artış, tüketimde artış, işgücünde artış ve devletten beklenen mali desteğin azalmasıdır. Yükseköğretim hizmetlerinin toplumsal sosyal faydaları ise; suç oranlarındaki azalma, bağış ve topluma hizmetteki artış, vatandaşlık bilincinin gelişmesi, sosyal kenetlenme ve teknolojiye uyum sağlama ve kullanma becerisinin gelişmesidir. Kişisel faydalar açısından bakıldığında ise, Kişisel ekonomik faydalar şunlardır; yüksek kazanç düzeyi, iş bulmada kolaylık, yatırımda artış, daha iyi çalışma koşulları ve kişisel/mesleki hareketlilik sayılabilmektedir. Kişisel sosyal faydalar ise; daha sağlıklı ve uzun yaşam, çocuklar için daha iyi yaşam koşulları, müşteri olarak daha iyi karar verebilme, kişisel statünün yükselmesi ve daha fazla hobi ve boş zaman aktivitesi sayılabilmektedir. Bu tablo oluşturulduğu dönemde göç henüz Türkiye için ciddi bir problem alanı olarak

değerlendirilmemektedir. Bu tabloya göçün de dahil edilmesiyle göçmenler açısından tablo genişletilebilir. Şöyle ki; yükseköğretim hizmeti göçmenlerin yükseköğretim sistemine dahil edilmesiyle sosyal fayda olarak sosyal uyumun artırılması, bireysel fayda olarak da toplumsal kabul sürecinin hızlandırılması, dil becerisinin geliştirilmesi, iletişim sorunlarının giderilmesi gibi faydalar sayılabilir.

Kişisel ve sosyal faydalar açısından farklı farklı örnekler vererek somutlaştırmak gerekirse aşağıdaki tablolar ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2. Seçilmiş Ülkelerde Eğitim Düzeylerine Göre İstihdam Oranları (25-64 Yaş Arası) (2019)

Ülke	Lise	Önlisans	Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Belçika	75	81	85	88	93	74
Kanada	75	82	84	85	-	78
Fransa	73	84	84	89	92	74
Almanya	83	90	89	89	93	82
İtalya	71	81	74	83	94	66
Güney Kore	72	77	77	85	-	74
Portekiz	85	-	83	90	95	79
İspanya	72	79	81	84	90	71
İngiltere	81	83	87	88	90	81
ABD	71	78	82	86	90	75
Arjantin	74	79	82	94	-	73
Brezilya	72	-	82	84	91	68
Türkiye	60	65	75	84	92	57
OECD Ort.	77	82	84	88	93	77

Kaynak: OECD, Tablo A3.1, 2020; 80.

Tablodaki veriler eğitim seviyesi yükseldikçe istihdam düzeyinin arttığını göstermektedir. Lisans eğitimi, lise ve önlisans eğitimine kıyasla istihdam edilmede ne kadar avantajlı ise, lisansüstü eğitimi de lisansa kıyasla o kadar avantajlıdır. Ülkelerin neredeyse tamamında eğitim seviyesi arttıkça istihdam oranı da artmaktadır. OECD ortalamasına bakıldığında; lisede istihdam oranı %72, önlisans %82, lisans %84, master %88, doktora %93 ve ortalama istihdam oranı ise % 77'dir. Bu da eğitimin kişilere sağladığı bireysel faydaya örnek olarak gösterilebilir.

Yükseköğretim hizmetlerinin bir diğer bireysel faydası da yüksek kazanç düzeyidir. Aşağıdaki tablo eğitim seviyesine göre kazanç düzeyi hakkında bilgi vermektedir. Tabloda lise düzeyinde kazanç 100 olarak kabul edilmiştir.

Tablo 3. Seçilmiş Ülkelerde Eğitim Düzeylerine Göre Kazanç Miktarları (Lise=100) (2018)

Ülke	Ortaöğretim	Lise	Önlisans	Lisans	Lisansüstü	Toplam
Belçika	90	100	-	124	162	139
Kanada	83	100	115	145	177	139
Fransa	93	100	121	136	184	146
Almanya	78	100	132	162	175	161
İtalya	79	100	-	-	-	137
Güney Kore	79	100	111	138	185	136
Portekiz	78	100	95	169	-	169
İspanya	84	100	113	142	174	148
İngiltere	87	100	121	132	157	137
ABD	71	100	113	166	221	171
Brezilya	68	100	-	231	445	244
Türkiye	78	100	-	-	-	167
OECD Ort.	83	100	119	143	189	154

Kaynak: OECD, Tablo A4.1, 2020; 97.

Tablodaki veriler ışığında eğitim seviyesi yükseldikçe kazanç miktarı artar savının doğru olduğu görülmektedir. Ortaöğretimden başlayarak lisansüstü eğitime kadar devam eden süreçte kazanç değişimi göz önünde bulundurulduğunda ülkelerin tamamında eğitim seviyesi arttıkça kazanç miktarının arttığı görülmektedir. OECD ortalamasına bakıldığında,

ortaöğretimde kazanç miktarı 83, lisede 100, önlisansda 119, lisansta 143, lisansüstünde 189 ve toplamda 154 olarak hesaplanmıştır. Bu da yükseköğretimin bireysel faydasını ortaya koyan bir diğer göstergedir.

Yükseköğretim hizmetleri sadece bireysel fayda sunmakla kalmaz aynı zamanda toplumsal fayda da sağlamaktadır. Önceki kısımlarda teorik olarak bu durum açıklanmıştı. Aşağıdaki tabloda eğitim seviyesindeki değişim ile politik katılım arasındaki ilişki 2 farklı anket üzerinden gösterilmiştir.

Tablo 4. Seçilmiş Ülkelerde Eğitim Düzeylerine Göre Politikaya İlgisi (ESS) (2018)

Ülke	Ortaöğretim	Lise	Yükseköğretim	Toplam
Belçika	36	39	58	47
Çek Cumhuriyeti	-	14	27	17
Estonya	22	29	50	37
Finlandiya	36	48	70	59
Fransa	24	32	54	41
Almanya	40	60	79	67
Macaristan	11	24	30	24
İrlanda	38	47	64	54
İtalya	18	36	52	33
Hollanda	45	60	75	64
Slovenya	21	29	42	33
İsviçre	28	45	70	53
İngiltere	34	53	69	57
Ortalama	30	40	57	45

Kaynak: OECD, Tablo A6.3, 2020; 134.

Tablodaki veriler Avrupa Sosyal Anketinden (ESS) alınmıştır. Bununla birlikte bir diğer anket ise Uluslararası Sosyal Anket Programıdır (ISSP). Aşağıdaki tablo ise ISSP verilerini vermektedir.

Tablo 5. Seçilmiş Ülkelerde Eğitim Düzeylerine Göre Politikaya İlgisi (ISSP) (2016)

Ülke	Ortaöğretim	Lise	Yükseköğretim	Toplam
Avustralya	67	70	76	72
Şili	19	29	52	32
İzlanda	61	68	78	71
İsrail	48	69	75	69
Kore	52	46	63	54
Letonya	51	57	71	60
Litvanya	63	66	73	68
Yeni Zelanda	51	64	71	64
Norveç	83	85	90	87
Slovakya	-	47	61	49
İspanya	51	67	77	62
İsveç	-	73	83	77
Türkiye	52	64	76	59
ABD	52	66	80	70

Kaynak: OECD, Tablo A6.3, 2020; 134.

Politikaya ilgi kamu hizmetlerinin etkin sürdürülmesinin en önemli şartlarından biridir. Oylamaya katılmayan seçmenler kamu hizmetlerinin etkin sürdürülmesi önünde engel teşkil ederken, politikaya ilgi duyan seçmenler oy vererek etkin kamu hizmetlerinin nasıl sürdürülmesi gerektiği konusunda politikacıları yönlendirirler. Her iki tabloda farklı ülkeler açısından politikaya duyulan ilgi eğitim seviyelerine göre karşılaştırılmıştır. Buna göre eğitim seviyesi arttıkça politikaya duyulan ilgi

artmıştır. Bu da yükseköğretimin sosyal faydalarına örnek olarak gösterilebilmektedir. Yükseköğretimin bunlar dışında bireysel ve sosyal faydaları da vardır. Ancak konunun özünden kopulmaması adına burada anlatılanlarla yetinilecektir.

3. Sığınmacıların Yükseköğretim Hizmetlerine Erişimi

Sığınmacıların kamu hizmetlerine erişimi konusunda yapılan çalışmalar daha önce anlatılmıştı. Bu çalışmada öncelikle Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşma ve mültecilerin yükseköğretime erişimin hangi seviyelerde olduğu YÖK’ten alınan veriler ışığında analiz edilecek olup ardından Mardin Artuklu Üniversitesi örneği üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda öncelikle Türkiye’de eğitim gören yabancı öğrencilerle ilgili bilgilere bakmakta yarar vardır.

Tablo 6. Eğitim Düzeylerine Göre Türkiye’de Eğitim Gören Yabancı Öğrenci Sayısı

Gösterge	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Önlisans	4.340	4.835	6.199	8.600	14.667	20.611
Lisans	50.080	60.497	75.121	89.381	109.825	132.232
Yüksek Lisans	12.690	16.177	19.130	19.127	21.616	22.966
Doktora	5.068	6.394	7.626	8.030	8.397	9.238
Toplam	72.178	87.903	108.076	125.128	154.505	185.047

Kaynak: YÖK Bilgi Sistemi, <https://istatistik.yok.gov.tr/> , (Erişim Tarihi: 05.12.2020)

Tablo, Türkiye’de eğitim gören yabancı öğrenci sayısındaki değişimi vermektedir. 2015 sonrası dönemin anlatıldığı tabloya göre bütün eğitim kademelerinde yabancı öğrenci sayısında ciddi artış gözlemlenmiştir. Bu süreçte, önlisans düzeyinde yaklaşık 5 kat artış olurken, lisans düzeyinde yaklaşık 2,5 katın üzerinde artış, yüksek lisans ve doktora düzeyinde yaklaşık 2 kat artış ve toplamda da 2,5 katın üzerinde bir artış gerçekleşmiştir. Bu durum yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşma açısından kat ettiği yolu da ortaya koymaktadır. Bu verilerle Türkiye, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) yayımlanan 2018 yılı verilerine göre 125 bin 138 öğrenci sayısı ile yükseköğretimde dünyada en çok uluslararası öğrenciye sahip 10. ülke olmuştur (YÖK, yok.gov.tr). Bu durum hem öğrenci çekme potansiyeli bulunduğunu hem de uluslararasılaşma konusunda küresel rekabet gücü elde edildiğini ortaya koymaktadır. Türkiye’ye eğitim görmek için gelen yabancı öğrencilerin en fazla hangi uyuğu ait olduğu ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 7. Türkiye’de Eğitim Gören Yabancı Öğrencilerin Uyuğları

Ülke	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Suriye	5.560	9.689	15.042	20.701	27.034	37.236
Azerbaycan	10.638	12.504	14.878	17.088	19.383	21.069
Türkmenistan	9.092	9.903	10.418	12.247	17.571	18.016
Irak	3.033	4.577	5.012	5.187	7.608	9.752
İran	5.302	5.661	6.099	6.418	7.154	8.776
Afganistan	3.672	4.338	5.251	5.826	6.804	7.519
Almanya	730	727	3.755	4.012	4.378	4.637

Kaynak: YÖK Bilgi Sistemi, <https://istatistik.yok.gov.tr/> , (Erişim Tarihi: 05.12.2020)

Tablodaki veriler Türkiye’ye en fazla hangi ülkeden öğrenci geldiği hakkında bilgi vermektedir. Bu veriler ışığında özellikle coğrafi yakınlık ve soydaşlığın öğrenci çekmede etkili olduğu görülmektedir. İlk sıralarda hep yakın ve soydaş ülkeler yer almaktadır. 2015 yılından 2020 yılına gelindiğinde; Suriye uyruklu öğrenci sayısı yaklaşık 7 kat, Azerbaycan uyruklu öğrenci sayısı yaklaşık 2 kat, Türkmenistan uyruklu öğrenci sayısı yaklaşık 2 kat, Irak uyruklu öğrenci sayısı 3 katın üstünde, İran uyruklu öğrenci sayısı 1,5 katın üstünde, Afganistan uyruklu öğrenci sayısı yaklaşık 2,5 kat ve Almanya uyruklu öğrenci sayısı yaklaşık 7 Kat artış göstermiştir. Bu da uluslararasılaşma konusunda önemli bir gösterge olarak görülmektedir. Bu konu ile ilgili son olarak yabancı uyruklu öğretim elemanı sayısına bakmakta yarar vardır.

Tablo 8. Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanlarının Unvanlarına Göre Dağılımı

Unvan	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Profesör	225	231	203	209	217	216

Doçent	198	205	205	208	220	210
Dr. Öğr. Üyesi	641	696	649	724	794	863
Öğr. Gör.	1.751	1.851	1.720	1.868	1.890	1.868
Arş. Gör.	129	131	109	112	132	168
TOPLAM	2.944	3.114	2.886	3.121	3.253	3.325

Kaynak: YÖK Bilgi Sistemi, <https://istatistik.yok.gov.tr/> , (Erişim Tarihi: 05.12.2020)

Tablodaki veriler uluslararasılaşmanın bir diğer önemli göstergesi olan yabancı öğretim elemanı sayısını göstermektedir. Yabancı öğretim elemanı sayısı öğrenci sayısı gibi kayda değer bir artış göstermemiştir. 2015 yılında Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi projesi kapsamında yabancı uyruklu öğretim elemanları istihdamı önünde çeşitli engeller olduğu ortaya konulmuştur. Bunlar; “yabancı akademisyenlerin özel hayatlarına ilişkin sebepler dışında araştırma konuları, Ar-Ge altyapı imkânları veya cazip özlük hakları nedeniyle Türkiye’ye geldikleri belirtilmiştir. Bununla birlikte, mevzuat yetersizliği ve bürokrasinin caydırıcılığı yabancı uyruklu öğretim elemanlarının Türkiye’yi tercih etmeleri önündeki engeller arasında gösterilebilir” (Kalkınma Bakanlığı, 2015:79).

Yükseköğretimin uluslararasılaşması konusundaki eksiklikler ile birlikte sığınmacıların yükseköğretim hizmetlerine erişiminde yaşanan sorunlar da yükseköğretim sisteminin problemleri alanlarını ortaya koymaktadır. Sığınmacıların niteliğinin artırılması yükseköğretimden elde edilecek sosyal fayda açısından önemlidir. Entegrasyon problemlerinin çözümüne de önemli ölçüde katkı sağlayacak olan yükseköğretim hizmetlerine erişimin sağlanması konusunda farklı politikalar uygulanmaktadır. Denklik sorununun çözümü, yabancı uyruklu her öğrencinin YÖS sınavına girebilmesi, yükseköğretimin teşvik edilmesi amacıyla harçların bir süreliğine kaldırılması, şartları sağlayan öğrencilerin burs imkanlarından yararlanabilmeleri bu politikalardan bir kısmını oluşturmaktadır. Dil problemini çözemeyen sığınmacılar yükseköğretim hizmetlerine erişseler dahi etkin bir eğitim alamayacaklardır. Bu bakımdan Mardin Artuklu Üniversitesi bünyesinde açılan Arapça programlar önemli bir örnek teşkil etmektedir. Mardin Artuklu Üniversitesi bünyesinde lisans ve lisansüstü düzeyinde özellikle sığınmacıların yükseköğretim hizmetlerinin erişimini artırmaya yönelik Arapça bölümler ve programlar bulunmaktadır.

2016 yılında hayata geçirilen; İşletme, Tarih, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ve Sosyoloji Arapça eğitim programları ile dünyanın farklı ülkelerinden yabancı uyruklu öğrencilerin ilgisinin çekilmesi amaçlanmaktadır (Mardin Artuklu Üniversitesi, 2019; 151). Buralarda eğitim dilinin tamamen arapça olmasından dolayı öğrencilerin daha nitelikli bir eğitim almaları sağlanabilmektedir. Mardin Artuklu Üniversitesinde eğitim gören yabancı uyruklu öğrenci sayısının toplam öğrenci sayısı içerisindeki payı bu konuya verilen önemle ilgili bir çerçeve çizebilmektedir.

Tablo 9. Mardin Artuklu Üniversitesindeki Yabancı Uyruklu Öğrenci Sayısının Görünümü

Göstergeler	2016	2017	2018	2019	2020
Yeni Kayıt Sayısı	40	56	134	337	443
Toplam Yabancı Uyruklu Öğrenci Sayısı	94	269	591	859	1.178
Mardin Artuklu Üniversitesindeki Toplam Öğrenci Sayısı	7.714	8.379	9.128	10.640	12.467
Mardin Artuklu Üniversitesindeki Toplam Öğrenci Sayısı İçerisindeki Payı (%)	1,218	3,210	6,474	8,073	9,449
Türkiye’deki Toplam Yabancı Öğrenci Sayısı	87.903	108.076	125.138	154.505	185.047
Türkiye’deki Toplam Yabancı Öğrenci Sayısı İçerisindeki Payı (%)	0,107	0,249	0,472	0,556	0,636

Kaynak: YÖK Bilgi Sistemi, <https://istatistik.yok.gov.tr/> , (Erişim Tarihi: 05.12.2020)

Tablodaki bilgiler Arapça programların eğitime başlamasından itibaren Mardin Artuklu Üniversitesindeki yabancı öğrenci sayısındaki değişim hakkında bilgi vermektedir. Mardin Artuklu Üniversitesindeki yabancı uyruklu öğrenci sayısı beş yılda on katın üzerinde bir artış göstermiştir. Ayrıca bu öğrencilerin üniversitedeki toplam öğrenci sayısı içerisindeki payı da 2016 yılında % 1,218 iken, 2020 yılında % 9,449’a yükselmiştir. Mardin Artuklu Üniversitesindeki yabancı uyruklu öğrenci sayısında yaşanan 10 katın üzerindeki artışa karşın Türkiye genelinde yabancı uyruklu öğrenci sayısı yaklaşık 2 kat artış göstermiştir. Bu da Mardin Artuklu Üniversitesindeki yabancı uyruklu öğrenci sayısının toplam yabancı uyruklu öğrenci sayısı içerisindeki payının artış göstermesine neden olmuştur. 2016 yılında % 0,107 olan bu oran 2020 yılında % 0,636’ya kadar yükselmiştir. Bu da hem yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşması ve kalitenin artırılması hedefine katkı

sağlamakta hem de toplam nüfus içerisinde önemli bir paya sahip olan sığınmacıların kendi dillerinde eğitim alarak toplumsal uyumlarının artmasına katkı sunulmaktadır. Teorik kısımda açıklanan yükseköğretim hizmetlerinin sosyal faydalarından bu kapsamda istifade edilmesi ve sığınmacıların da bireysel faydalarının artırılarak topluma katkı sağlamları beklenmektedir. Bu kapsamda son olarak yabancı uyruklu öğretim elemanları ile ilgili göstergelere bakmakta yarar vardır.

Tablo 10. Mardin Artuklu Üniversitesindeki Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanı Sayısının Unvanlara Göre Dağılımı

Unvan	2016	2017	2018	2019	2020
Profesör	2	2	2	1	1
Doçent	4	6	6	6	3
Doktor Öğretim Üyesi	10	22	27	23	24
Öğretim Görevlisi	16	17	21	14	12
Araştırma Görevlisi	-	2	-	-	-
Toplam	32	49	56	44	40

Kaynak: YÖK Bilgi Sistemi, <https://istatistik.yok.gov.tr/> , (Erişim Tarihi: 05.12.2020)

Tabloda Mardin Artuklu Üniversitesi bünyesinde istihdam edilen yabancı uyruklu öğretim elemanı istatistiklerine yer verilmektedir. Yabancı uyruklu öğretim elemanı sayısı öğrenci sayısı ile paralel bir artış kaydetmemiştir. Öğrenci sayısında on katın üzerinde artış görülen dönemde öğretim elemanı sayısı neredeyse aynı kalmıştır. Bu durum öğretim elemanı ve öğretim üyesi başına öğrenci sayısının artmasına neden olmakta bu da öğretim elemanının etkinliğinin düşmesine yol açmaktadır

4. Öneriler

Bu çalışma yükseköğretim hizmetleri ve sığınmacılar konusunu incelemektedir. Sığınmacıların kamu hizmetlerine erişiminde karşılaştıkları problemlerden biri de eğitim hizmetlerinden yeterli düzeyde faydayı sağlayamamalarıdır. Yükseköğretim hizmetlerinin sığınmacılara sunumunda etkinliğin artırılmasına yönelik politikalardan birisi de kendi dillerinde kendi ülkelerinden gelen öğretim üyelerinden alacakları eğitimidir. Mardin Artuklu Üniversitesi bünyesinde açılan sığınmacılara yönelik çeşitli lisans ve lisansüstü programlar aracılığıyla sığınmacıların hem kamu hizmetlerine erişimleri önündeki engellerin kaldırılması hem de yükseköğretimin sosyal faydasından ülkenin yararlanması beklenmektedir.

Sığınmacıların yükseköğretime erişiminde yaşadıkları en önemli problem dildir. Bu bakımdan kendi dillerinde açılacak programlarla onların niteliğinin artırılması bir politika olarak uygulanabilir. Yabancı uyruklu öğretim elemanı istihdamının önündeki yasal engeller, yükseköğretim hedeflerinden uzaklaşmaya neden olmaktadır. 20 Ocak 2020 tarihinde uygulamaya geçirilen “Yabancı Öğretim Üyesi İstihdamında Kalite Eksenli Yeni Düzenleme” konusunda yabancı uyruklu öğretim üyesi istihdamında; dil eğitiminde tecrübe, lisans ve lisansüstü programlarda istihdam için yayın ve tecrübe şartı, projelerde görev alanlarda istihdamda öncelik şartı getirilerek istihdam zorlaştırılmıştır (YÖK, 2020). Bu durum yabancı öğretim elemanı istihdamını zorlaştırdığından gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi ile uluslararasılaşmaya katkı sunması beklenmektedir.

Bu programdan mezun olan öğrencilerden istifade edilebilmesi amacıyla eğitim süreçleri içerisinde krediler verilerek eğitim sonrası kamu hizmetlerinde çalıştırılması zorunluluğunun getirilmesi ya da ödül mekanizması uygulayarak kamu hizmetlerine katkı sağlamlarına yardımcı olunması gerekmektedir. Yani diğer bir ifadeyle; yükseköğretimin sosyal faydasından istifade edilmesinin bir yolu olarak sığınmacılara yükseköğretim hizmeti sunulması ve eğitim hayatları sonrasında da kamu hizmetlerinin sunumunda çalıştırılmaları programların etkin çalıştırılması açısından gerekli bir politikadır.

Bunun dışında Yükseköğretim Kurulunun başlatmış olduğu ihtisas üniversiteleri kapsamında bu konuda çalışma yapan üniversiteler için ihtisas üniversitesi statüsünün verilerek bu alandaki programların üniversiteler açısından cazibesinin artırılması sağlanabilir. Ayrıca Yükseköğretim Kurulu tarafından performans kriterleri ortaya konularak uluslararasılaşmanın bir koşulu olarak bu programların şart koşulması beklenebilir. Bu konuda Mardin Artuklu Üniversitesi bünyesinde açılan Arapça programlar olumlu örnek olarak model alınabilir.

Sadece belli alanlarda sığınmacılara yönelik programlar açmak yerine; farklı bölgelerde farklı programları açarak öğrencilere tercih yapabilme fırsatları verilerek her bölge ve üniversitenin bu programların sosyal faydalarından yararlanmaları sağlanabilir.

Bu alandaki eğitim programlarının yeni açılması nedeniyle henüz mezun verebilmişlerdir. Mezunlarının iş hayatına atılmadıklarından ve sosyal faydalarını ortaya koymadıklarından girdiler ile çıktılar arasında bir ilişki kurularak analiz yapılamamıştır. Sonrasında yapılacak çalışmalarda bu ilişkiyi ortaya koyarak bir etkinlik analizi yapılması muhtemeldir.

Sonuç ve Değerlendirme

Yükseköğretim hizmetlerinin kişilere ve topluma sağlamış olduğu ekonomik ve sosyal faydalar vardır. Bununla birlikte kişilerin sağladığı fayda toplumsal faydanın artışına da katkı sağlamaktadır. Son yıllarda beşeri sermayenin güçlendirilmesi konusunda Ar-Ge harcamalarının artırılması ve yükseköğretim hizmetlerinin nitelik ve nicelik bakımından artırılması önemli çabalar olarak görülmektedir. Dolayısıyla ülkeler yükseköğretim yatırımlarını artırarak beşeri sermayelerini güçlendirmeye çalışmaktadırlar.

21. Yüzyılın en önemli problemlerinden biri göçtür. Çeşitli nedenlerle yurtlarını terk eden göçmenler gittikleri ülkelerde ciddi sosyoekonomik problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Göçmenlerin yaşadığı bu problemlerin giderilmesi amacıyla göçmenlere dönük çeşitlik politikalar uygulanmaktadır. Özellikle entegrasyon sağlanamaması nedeniyle ortaya çıkan sosyolojik problemlerin giderilmesi noktasında önemli politikalar uygulandığı görülmektedir. Sığınmacılara yönelik kamu hizmetleri son yıllarda önemli artış göstermiştir. Sığınmacılara yönelik en fazla harcama yapan kuruluşlar Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğüdür. 2016 yılında bu iki kurumun bütçesi 1.428.067.000 iken, 2020 yılına gelindiğinde bu rakam 4.148.342.000'a yükselmiştir. Yani sığınmacılara yönelik kamu harcama tutarı 5 yıllık süre içerisinde yaklaşık 3 kat olarak %290 düzeyinde artış göstermiştir (SBB, 2019:41). Sığınmacılara yönelik kamu hizmeti sunan kurumlar sadece bu iki kurum olmamakla birlikte diğer kurumların da sığınmacılara kamu hizmeti sunduğu bilinmektedir. Diğer kurumların sadece sığınmacılara yönelik harcama düzeyi konusunda net bir veri olmadığından sadece bu iki kurumun verileri yeterli görülmektedir. Bu rakamlar sığınmacı sorununun önemsendiğini ortaya koymaktadır.

Türkiye'ye 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşından itibaren çok sayıda sığınmacı göç etmiştir. Bunlar arasında eğitimleri devam ederken, eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda olup göç edenler de bulunmaktadır. Sığınmacıların eğitim seviyesinin artırılması ve yükseköğretimin sosyal faydasının topluma sağlayacağı katkı göz önünde bulundurulduğunda sığınmacıların yükseköğretim hizmetlerine erişiminin artırılması gereği vardır.

Sığınmacıların yükseköğretim hizmetlerine erişimi önemli bir politika olarak değerlendirilmesinin yanında yükseköğretim hizmetlerine erişimde karşılaştıkları problemleri giderecek politikaları uygulamak da önemli bir politika olarak uygulanabilmektedir. Zira sadece yükseköğretim hizmetinden yararlanmaları nitelik açısından kayda değer bir katkı sağlamayacaktır. Sığınmacıların kendi dillerinde almadıkları eğitim onların etkin bir kamu hizmeti alamamalarına neden olmaktadır. Bu bakımda kendi dillerinde eğitim alabilecekleri bölüm ve programların açılması da etkin bir politika aracı olarak görülebilmektedir.

Bu konuda Mardin Artuklu Üniversitesi bünyesinde çeşitli bölüm ve programlar açılmıştır. Açılan programlara yerleşen öğrenci sayıları 5 yıllık süreçte 10 katın üzerinde artış göstermiştir. Bu programlarda eğitimler kendi dillerinde (Arapça) yapılmakta ve öğretim elemanları da yabancı uyrukludur. Bununla sığınmacıların kamu hizmetlerinden daha etkin bir şekilde istifade etmesi ve yükseköğretim hizmetlerinden sosyal fayda sağlanması amaçlanmaktadır. Henüz yeni bir program olması nedeniyle bu yıl mezun vermiş olması sosyal faydanın hesaplanması açısından bir kısım oluşturmıştır.

Bu şekilde açılan programların uluslararasılaşma ve sığınmacıların kamu hizmetlerine erişimi konusunda önemli politika uygulamaları olduğundan program sayılarını artırmaya yönelik kamu politikalarının uygulanması gerekmektedir. Bu programlardaki eğitimlerin etkinliğinin sağlanması amacıyla yabancı öğretim elemanı istihdamı önündeki belli engellerin kaldırılması gerekmektedir. Bu engeller arasında; dil eğitiminde tecrübe, lisans ve lisansüstü programlarda istihdam için yayın ve tecrübe şartı, projelerde görev alanlarda istihdamda öncelik şartı gibi engeller sayılabilmektedir.

Özetle sığınmacıların yükseköğretim sistemine dahil edilmesi ile yükseköğretimden beklenen sosyal faydaların sağlanması, entegrasyon, uluslararasılaşma gibi genel olumlu sonuçlar beklenmektedir. Her bölgede bu programların açılması ile şehrin ekonomik gelişimine de katkı sunulmuş olacaktır.

Kaynakça

Akalın, G. (1986). *Kamu Ekonomisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 554.

Altunbaş, A. (2020). Türkiye'de Yaşayan Göçmenlerin Üniversite Eğitiminden Memnuniyetlerinin Konya'daki Suriyeli Öğrenciler Örneği Üzerinden Değerlendirilmesi, *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 64-74.

- Aygün, O., Gökdemir, Ö., Bulut, Ü., Yaprak, S., Güldal, D. (2016). Bir Toplum Sağlığı Merkezi Örneğinde Sığınmacı ve Mültecilere Verilen Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinin Değerlendirilmesi, *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 10(1), 6-12.
- Ağır, O. (2018). Türkiye'deki Suriyelilere Sağlanan Kamusal Hizmetlere Yönelik Bir Değerlendirme, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 111-128.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği, *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>, (Erişim Tarihi: 13.11.2020)
- Coşkun, E. ve Yılmaz, Ç. (2018). Sığınmacıların Toplumsal Uyum Sorunları ve Sosyal Hizmetlere Erişimi: Düzce Uydu Kent Örneği, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 75, 269-305.
- Çopur, A. ve Demirel, M. (2017). Suriyeli Mültecilerin Yükseköğretim Sorunu: Göç ve Sonrası, *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı* (Ed. Demirel, Özcan ve Dinçer, Serkan), PEGEM Akademi içinde, 13-29.
- Duruel, M. (2016). Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorunu, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(5), 1399-1414.
- Kaya, İ. ve Yılmaz Eren, E. (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu*, Ankara: SETA.
- Kirişçi, K. (2014). *Misafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Sınavı*, (Çev. Sema Karaca), Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.
- Kızmaz, Z. (2018). Suriyeli Sığınmacılar: Güvenlik Kaygıları ve Suç, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 392-431.
- Mardin Artuklu Üniversitesi, Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2019). *2018 Yılı Faaliyet Raporu*, Mardin.
- OECD (2020), *Education at a Glance 2020: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/69096873-en>.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişme*, Bursa, Ekin Kitabevi.
- Strateji Bütçe Başkanlığı (SBB). (2019). https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/11/2020_Yili_Butce_Gerekcesi.pdf (Erişim tarihi: 19.06.2020)
- Seydi, A. R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 267-305.
- Şimdi, M. (2019). Yükseköğrenimin Suriyeli Göçmenlerin Sosyal Entegrasyon Düzeylerine Etkisi: Mardin Örneği, 8. *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı IV* içinde, 24-27 Nisan 2019, Malatya, 97-117.
- Tümtaş, M.S. ve Ergun, C. (2016). Göçün Toplumsal ve Mekansal Yapı Üzerindeki Etkileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1347-1359.
- Taşar, H. H. (2019). Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Yükseköğretim Sorunları: Adıyaman Üniversitesi Örneği, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(31), 160-187.
- TDK, www.sozluk.gov.tr (Erişim Tarihi: 10.11.2020)
- Uluslararası Göç Örgütü. (2013). *Uluslararası Göç Terimleri Sözlüğü*, Uluslararası Göç Örgütü.
- UNCHR, <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>, (Erişim Tarihi: 13.11.2020)
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Arı Yayıncılık.
- Yaralı Akkaya, A., Azimli Çilingir, G. ve Tuğ Levent, G. (2018). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'ndeki Suriyeli Öğrencilerin Akademik Sorunları Üzerine Bir Çalışma, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), 413-448
- YÖK. (2009). *Türkiye'de Yükseköğretimin Bugünkü Durumu*, Ankara: YÖK.
- YÖK. (2020). <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/hedef-odakli-uluslararasıilasma.aspx> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)
- YÖK Bilgi Sistemi, <https://istatistik.yok.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 05.12.2020)

Extended Abstract

Aim and Scope

Since the middle of the twentieth century, the importance of human capital has begun to be understood worldwide. Countries have made significant expenditures in order to increase human capital investments. Considering that human capital played an important role in South Korea's success in the 50s, countries want to benefit from this example. Higher education services are also one of the elements considered within the scope of human capital. Social benefits of higher education services are among the important sources of success in the development process of countries. In this study, based on the social benefits of higher education services, higher education policies for refugees are examined.

The worldwide mobility of asylum seekers has led to many socioeconomic problems. In particular, countries where more oriented policies to improve the integration of asylum seekers, such as the number of asylum applications are trying to Turkey. The solution of the problems that refugees face in benefiting from public services is especially important here. Higher One way of improving the quality of public service delivery in the field of asylum seekers providing education in their own language, applicable only as themselves, such as the Republic of Turkey for non-students with a combination of an education and a receive education in programs that the training instructors in the same language policy. In this context, Arabic programs opened at Mardin Artuklu University were included in the study.

Methods

The study focused on the analysis of data and possible outcomes rather than an empirical method. In particular, it has been analyzed how the individuals who receive this service benefit from their education and how the society will benefit from this benefit. In this context, the refugee literature and higher education literature were used by examining both domestic and foreign studies. In the theoretical part retrieving data from the OECD study is part of the Higher Education Council of Turkey has been exploited statistics. Since the programs have graduated yet, the outputs could not be presented precisely. It focused only on possible outcomes.

Findings

This study examines the issue of higher education services and asylum seekers. One of the problems that refugees face in accessing public services is their inability to make sufficient use of education services. One of the policies aimed at increasing the efficiency in the provision of higher education services to refugees is the education they will receive from the faculty members coming from their own countries in their own languages. It is expected that the country will benefit from the social benefits of higher education and the elimination of barriers to asylum seekers' access to public services through various undergraduate and graduate programs opened within the body of Mardin Artuklu University. Due to the fact that the program is new and graduates are new, an efficiency analysis could not be done. However, from a theoretical point of view, the results are expected to come in this way. In future studies, it is possible to present healthier results by performing such an efficiency analysis.

One of the most important conditions for obtaining sufficient efficiency and efficiency from these higher education programs is the employment of foreign teaching staff. With the elimination of legal obstacles to the employment of foreign academic staff, it is expected to provide a more effective public service and benefit from its social benefits. In order to benefit from the students who graduate from this program, it is necessary to make them work in public services after education by giving credits in their education processes or to help them contribute to public services by implementing a reward mechanism.

In short, providing refugees with higher education services as a way of benefiting from the social benefits of higher education and employing them in the provision of public services after their education life is a necessary policy for the effective operation of the programs.

Conclusion

Higher education services have personal economic and social benefits to individuals and to their provision. However, the benefit provided by people also contributes to the increase of social benefit. In recent years, increasing R&D expenditures in terms of strengthening human capital and increasing higher education services in terms of quality and quantity are seen as important efforts. Therefore, countries try to strengthen their human capital by increasing their higher education investments.

One of the most important problems of the 21st century is migration. Immigrants who leave their homelands for various reasons are faced with serious socio-economic problems in the countries they go to. Various policies towards immigrants are implemented in order to overcome these problems experienced by immigrants. It is seen that important policies have been implemented in order to eliminate the sociological problems that arise especially due to the inability to integrate. Public services for asylum seekers have increased significantly in recent years.

There is a remarkable increase in the denominator allocated for migration from the budget.

Since the Syrian civil war began in 2011, many refugees have migrated to Turkey. Among these, there are those who have a qualified education as well as those who leave their education and migrate. There is a need to increase refugees' access to higher education services, considering the increase in the education level of refugees and the contribution of higher education to society.

Asylum-seekers' access to higher education services is considered as an important policy, it is not considered an adequate policy. Because only benefiting from higher education service will not provide a significant contribution in terms of quality. Education that asylum seekers do not receive in their own language causes them not to receive an effective public service. In this regard, opening departments and programs where they can receive education in their own language can be seen as an additional policy tool.

Various departments and programs have been opened in Mardin Artuklu University in this regard. The number of students enrolled in the programs opened has increased more than 10 times in 5 years. In these programs, the education is done in their own language (Arabic) and the teaching staff are foreign nationals. With this, it is aimed that asylum seekers benefit more effectively from public services and gain social benefit from higher education services. Since it is a new program, the fact that it has graduated this year has created a constraint in terms of calculating the social benefit. However, considering the possible social benefits, it is expected to increase the quality of refugees, to ensure integration and to integrate with social life by eliminating language problems.

Due to the possible social benefits of the programs opened in this way, it is necessary to implement public policies to increase the number of programs. The social benefits of these programs, which will also contribute to internationalization, will be clearly revealed in the upcoming processes. In order to ensure the efficiency of the trainings in these programs, legal obstacles to the employment of foreign teaching staff should be removed.

In summary, many positive results such as the social benefits expected from higher education and integration are expected by including refugees in the higher education system. Arabic programs opened at Mardin Artuklu University can be taken as a positive example in this regard.